

Kurikulum za ekologiju i održivi razvoj

Dječji vrtić Petar Pan
Zagreb

Naslov:
Kurikulum za ekologiju i održivi razvoj

Autor :
Marina Karavanić, prof. predškolskog odgoja

Zagreb, lipanj, 2023.

Ova je publikacija ostvorena uz financijsku potporu Europske komisije u okviru Erasmus akreditacije broj 2020-1-HR01-KA120-SCH-094686. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze.

Posebna zahvala odgojiteljima i zdravstvenoj voditeljici, koji su sudjelovali u realizaciji ovog Kurikuluma za ekologiju i održivi razvoj svojim predanim i nesebičnim radom s djecom.

Odgojitelji koji su sudjelovali u izradi ovog Kurikuluma:

Tea Ogorevc

Milica Konta,

Marina Majnarić

Svjetlana Mikulec

Nada Raspudić

Lucija Pejić

Mateja Kurtanjek

Filipina Kabalin

Ivana Gorenec

Maja Arelić

Tatjana Knjaz

Marcela Draganović

Snježana Vasiljević Mahan

Ana Maja Blažić

Zdravstveni voditelj:

Marina Petrović

Naše geslo je:

“Priroda je velika, a čovjek je malen.”

Matko Peić

Nadamo se da smo svojim radom pridonijeli osvještavanju djece i odraslih o potrebi formiranja modela ponašanja koje će u budućnosti pridonositi kvaliteti života pojedinca i svih sudionika društva.

Uz ovaj Kurikulum nastao je i Priručnik s provedenim aktivnostima djece, odgojitelja i zdravstvenog voditelja.

SADRŽAJ:

Uvod

1. Polazni dokumenti
2. Misija, vizija i strategija
3. Ciljna skupina
4. Načela kurikuluma
5. Vrijednosti kurikuluma
6. Ciljevi kurikuluma
7. Zadaće
8. Područja djelovanja- kompetencije
9. Ishodi učenja
10. Profesionalni razvoj odgojitelja, stručnih djelatnika i ostalih djelatnika vrtića

Literatura

Uvod

Suvremeni pristupi odgoju i obrazovanju koje započinje već u ranoj i predškolskoj dobi djeteta posebnu pozornost posvećuju temama zdravog okoliša i održivog razvoja, ciljano na sagledavanje i razumijevanje zakonitosti međuovisnosti čovjeka i prirode. Istraživanja iz pedagogije i razvojne psihologije pokazuju jasan utjecaj učenja u ranoj i predškolskoj dobi za kasniji razvoj i djelovanje pojedinca. Upravo iz tog razloga potreba za ulaganjem u odgoj i obrazovanje za održivi razvoj postala je iznimno važna na svim institucionalnim razinama, a osobito u razdoblju ranog djetinjstva budući da se smatra kako su djeca ona koja donose promjene u budućnosti (Davis, 2009. prema Somerville i Williams, 2015). Zato su aktivnosti ekološkog odgoja i obrazovanja u dječjim vrtićima sve potrebnije. Ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao primarna institucija u kojoj se djeca odgajaju i obrazuju, prvi je korak u stvaranju vrijednosti, stavova i znanja o procesima održivog razvoja, a ujedno i temelj za buduće obrazovanje i daljnje djelovanje (Katalinić, 2008). Znamo da samo znanje nije dovoljno za promjene ponašanja i odnosa, u ovom slučaju prema prirodi i neposrednom okolišu, pa se naglasak stavlja na osobna iskustva i doživljaja na učinkovitije promjene stavova prema okolišu i prirodi uopće. Teži se formiranju određenih modela ponašanja već u najranijoj dobi djeteta koje će pridonositi kvaliteti života pojedinca i svih ostali.

Odgojno obrazovni djelatnici moraju biti svjesni da se koncept obrazovanja o okolišu neprestano mijenja, a ima za cilj transformaciju ljudskog ponašanja kako bi postigao održivi razvoj. Edukacijom odgojno obrazovnih i zdravstvenih djelatnika potiče se holistički način promišljanja, znanje, stavovi i ponašanja ključna za planiranje i implementaciju ekološkog odgoja u radu s djecom.

Stvaranje ovog kurikuluma proizašlo je iz potrebe da se ovom području pristupi strateški, na razini cijelog vrtića, koji je temelj odgojno obrazovnog rada u svim odgojnim skupinama, te integralni dio svih programa koje vrtić provodi.

Jedno od osnovnih načela u području odgoja i obrazovanja je i ekološka održivost i odgovornost. Kao što su Ujedinjeni narodi naveli u Agendi za održivi razvoj do 2030. godine, aspekti zaštite okoliša jedan su od glavnih prioriteta djelovanja na našem planetu. Hitno se treba usredotočiti na borbu protiv klimatskih promjena, usvojiti održivu proizvodnju / potrošnju i upravljanje prirodnim resursima (Ujedinjeni narodi, 2015). Da bi prevladala ove izazove, Europska komisija 2019. godine donijela je plan pod nazivom „The European Green Deal“. U njoj Komisija potvrđuje svoju predanost da se suoči s izazovima u području klime i zaštite okoliša, što je i glavni zadatak ove generacije. Europski zeleni plan sastavni je dio strategije Komisije za provedbu Programa Ujedinjenih naroda do 2030. i ciljeva održivog razvoja navedenih u Agendi 21.

Ekološke teme većinom nisu primarne u dječjim vrtićima, osim ako se radi o Eko vrtićima ili vrtićima sa specijalnim programima. U redovnim vrtićkim programima ekologija je aktualna uglavnom pri obilježavanju datuma kao što su Dan zaštite voda i Dan planeta Zemlje i slično. Odgojitelji djeluju najviše ovisno o svojim osobnim

interesima i unutrašnjoj motivaciji. Kako je suvremeno doba, doba različitih ekoloških problema, potrebno je da odgojitelju bude osobni interes razviti pojedinca koji će racionalno gospodariti okolišem.

Promjene u vrtiću pridonose promjenama u neposrednom okruženju u kojem djeca, roditelji i zaposlenici vrtića žive. Razvijanje svijesti za očuvanjem okoliša i poticanje ekološke osjetljivosti za sigurno i zdravo okruženje, zbrinjavanje otpada te proučavanjem prirodnih izvora energije kao učinkovite energije za održivi razvoj naš je prioritet. Upravo smo odnos prema prirodi i okolišu postavili kao novi izazov. Odgojitelji igraju važnu ulogu u obrazovanju mlađih generacija i od ključne je važnosti da imaju odgovarajuću edukaciju, da nadahnu promjene. U ekološkoj krizi s kojom se trenutno suočavamo, prioritet je educirati i osvijestiti odgojno obrazovne djelatnike o nužnosti promjena kroz osobne, obrazovne i društvene aktivnosti u okolišu. Sustavne edukacije naših odgojno-obrazovnih djelatnika na ovom području dosad nije bilo.

1. Polazni dokumenti

Kurikulum za održivi razvoj u Dječjem vrtiću Petar Pan polazi od sljedećih dokumenata:

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014)
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi (1991)
- Konvencije o pravima djeteta (2001)
- Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014)
- The European Green Deal (Europska komisija 2019)

2. Misija, vizija i strategija

Misija:

Osigurati kontinuirano stjecanje novih znanja na području ekologije i održivog razvoja s ciljem podizanja svijesti o pitanjima koja utječu na okoliš o kojem svi ovisimo, kao i o radnjama koje možemo poduzeti da ga poboljšamo i održimo.

Vizija:

Usmjeravati sve djelatnike, djecu i roditelje poštivanju principa očuvanja okoliša te održivog razvoja. Osigurati stalno obrazovanje djelatnika i aktivno sudjelovanje u promicanju ekologije i održivog razvoja u vrtiću i izvan njega.

Strategija:

Naša strategija zasniva se na primjeni stečenih znanja u svim područjima odgojno obrazovnog rada u vrtiću, koja su usmjerena na rad s djecom svih dobnih skupina. Strategija podrazumijeva podizanje ekološke svijesti i ekološke kulture s ciljem stvaranja društveno odgovornih i osviještenih budućih generacija.

3. Ciljna skupina

Kurikulum za ekologiju i održivi razvoj prije svega namijenjen je odgojiteljima kako bi im dao osnovne smjernice u radu s djecom na području ekologije i održivog razvoja. Svrha ovog dokumenta je odgojiteljima, a onda i djeci, pružiti mogućnost kritičkog promatranja i pri tome pronalaziti moguća rješenja i nove načine djelovanja usmjerene na održivi razvoj, te s time uskladiti ponašanje u svakodnevnom životu u vrtiću i u svojoj okolini. Održivi razvoj treba biti prepoznatljiv u kurikulumu vrtića.

4. Načela kurikuluma

- Fleksibilnost odgojno –obrazovnog procesa:

Za uspješno ostvarivanje ovog načela u vrtiću, važna je fleksibilnost svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa, a posebice odgojitelja angažiranih i odgovornih za visoku razinu kvalitete ustanove u cjelini. Prihvatanjem i primjenom ovog načela omogućuje se razvoj vrtića u smjeru kvalitetne zajednice koja uči. U takvoj zajednici prihvaćaju se i stvaraju uvjeti za uspješno zadovoljavanje potreba svakog djeteta, poštovanje njegovih prava i razvoj njihovih potencijala osobnim tempom.

- Partnerstvo vrtića s roditeljima i širom zajednicom:

Roditelji djeteta i odgojitelji osobe koje se najintenzivnije skrbe o djetetu i njegovoj dobrobiti i zato je važno osigurati dobru komunikaciju i suradnju. Otvorena, podržavajuća i ravnopravna komunikacija roditelja djeteta, odgojitelja i ostalog osoblja u ustanovi ima zajednički cilj: primjereno odgovoriti na individualne i razvojne potrebe djeteta i osigurati potporu njegovu cjelovitom razvoj., a sve u cilju promoviranja održivog razvoja.

- Kontinuitet u odgojno – obrazovnom radu:

Osiguravanje kontinuiteta u odgojno –obrazovnom radu osigurava uvjete za zadovoljavanje jednog od temeljnih prava djeteta – prava na odgoj i obrazovanje. Potrebna je stalna suradnja (partnerstvo) u sklopu i među različitim razinama odgojno-obrazovnoga sustava, roditelja i lokalne zajednice

- Otvorenost i spremnost za učenje i unaprjeđenje:

Otvorenost za kontinuirano učenje i spremnost na unapređivanje prakse moguće je osnaživati uz pomoć kontinuiranog istraživanja i unapređivanja kvalitete odgojno - obrazovnoga procesa od samih odgojitelja i drugih stručnih djelatnika vrtića. Osposobljavanja odgojitelja i drugih stručnih djelatnika vrtića za istraživanje i aktivno promišljanje vlastite odgojno-obrazovne prakse, u smjeru razvoja refleksivne prakse i refleksivnog profesionalizma, osigurava oživotvorenje ideja sadržanih u Nacionalnome kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u samu odgojno-obrazovnu praksu.

5. Vrijednosti kurikulumuma

„Temeljne vrijednosti Nacionalnoga kurikulumuma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje proizlaze iz opredijeljenosti hrvatske obrazovne politike za cjeloviti osobni razvoj djeteta, za čuvanje i razvijanje nacionalne, duhovne, materijalne i prirodne baštine Republike Hrvatske, za europski suživot te za stvaranje društva znanja i vrijednosti koje će omogućiti napredak i održivi razvoj“ (Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja 2015.).

Ovaj kurikulum za ekologiju i održivi razvoj podržava i promiče vrijednosti koje promiče i Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj, a u skladu s ekologijom i održivim razvojem. To su :

- znanje
- humanizam i tolerancija
- identitet
- odgovornost
- autonomija
- kreativnost

6. Ciljevi

U odnosu na odgojitelje:

Jačati stavove i stručne kompetencije za aktivnosti za ekološki odgoj i održivi razvoj u sve programe koje vrtić provodi.

Obrazovanje za okoliš ima za cilj poučiti djecu od malih nogu da budu ekološki osviješteni, nudeći jedinstvenu priliku odgojiteljima da stvore cjeloživotne navike koje bi potencijalno mogle značajno utjecati na budućnost našeg planeta. Održivost i okoliš prepoznati su u vrtiću kao jedno od ključnih tema strategije akcijskog plana internacionalizacije. Slijedom toga, kao odgojno obrazovni djelatnici shvaćamo da se koncept obrazovanja o okolišu neprestano mijenja, a ima za cilj transformaciju ljudskog ponašanja kako bi se postigao održivi razvoj. Obrazovanje o okolišu povezuje nas sa

svijetom oko nas, podučava nas kako o prirodnom tako i o izgrađenom okruženju, podižući svijest o pitanjima koja utječu na okoliš o kojem svi ovisimo, kao i o radnjama koje možemo poduzeti da ga poboljšamo i održimo.

Svjesni smo kako je ekološku osviještenost potrebno i moguće razvijati od najranijih dana i tako stvarati temelje cjelokupne buduće izgradnje djeteta kao i njegove ekološke svijesti i osjetljivosti, odnosno izgradnje cjelokupne društvene ekološke svijesti. Upravo u ovome očituje se uloga predškolske ustanove da svoje zadaće i napore usmjerava prema ostvarenju tog cilja. Pri tome se postiže određena razine ekološke osviještenosti kod budućih odraslih. Važnu ulogu imaju uz odgojitelje imaju roditelji, kao i drugi značajni odrasli u djetetovoj okolini.

Cilj ekološkog odgoja i odgoja za održivi razvoj, nije znanje kao mnoštvo činjenica koje dijete treba naučiti o okolišu nego razumijevanje prirodnih procesa i njihove uzajamne ovisnosti te izgradnja stavova i pozitivnog odnosa prema okolišu u praksi. Pri tom je potrebno pronalaziti načine i mjesta stjecanja iskustva i učenja o okolišu, te direktna komunikacija djece s okolišom.

Edukacijom odgojno obrazovnih djelatnika poticati će se razvoj kompetencija i razvijanje svijesti za očuvanjem okoliša, poticanje ekološke osjetljivosti za sigurno i zdravo okruženje, zbrinjavanje otpada te proučavanje prirodnih izvora energije. Aktivnosti kojima želimo postići postavljeni cilj je sustavno i ciljano stručno usavršavanje ravnatelja, odgojitelja i zdravstvenog voditelja.

Osoblje vrtića treba imati odgovarajuća teorijska i praktična znanja, konkretne vještine te različite materijale za korištenje u odgojno-obrazovnom radu. Strategija djelovanja uključuje pojedinačne i prigodne akcije djece i odraslih usmjerene na rješavanje nekog problema u neposrednoj okolini te integrirane projekte duljeg trajanja koji su usmjereni na cjelovit razvoj djeteta.

Indikatori napretka trebaju biti: evaluacijski upitnici, pedagoška dokumentacija odgojnih skupina, godišnje izvješće o radu ustanove, godišnja izvješća odgojitelja koji vode programe, zapisnici o radu kurikularne grupe, dokumentiranje akcija djece i odraslih usmjerene na rješavanje nekog ekološkog problema u neposrednoj okolini.

U odnosu na djecu:

Kurikulum će se ostvarivati kroz učenje temeljeno na projektima u kojima djeca identificiraju eko-probleme u neposrednom okruženju, prikupljaju znanje o tom problemu i analiziraju ga s različitih aspekata. Takav pristup podržava aktivno, suradničko i situacijsko učenje djeteta. Svaki projekt treba završiti nekom idejom, odlukom ili akcijom. Djeca uče za život, čuvajući svoj okoliš, što je dobar temelj cjeloživotnog učenja. Podići će se svijest o pitanjima koja utječu na okoliš o kojem svi ovisimo, kao i o radnjama koje možemo poduzeti da ga poboljšamo i održimo.

Djeca će steći kulturne i građanske kompetencije, razvijati osobne, emocionalne i tjelesne dobrobiti kao što su zdravlje, fizička sigurnost, zdrava prehrana, sigurnost življenja u vlastitom okruženju.

Kod djece će se još razvijati:

- da budu ekološki osviješteni i da razumiju prirodne procese i njihove uzajamne ovisnosti
- pozitivan odnos prema okolišu u praksi i važnosti života u zdravom okolišu
- svijest o učinkovitom korištenju i očuvanju prirodnih resursa, te očuvanje ekosustava usmjeravanje na promjenu svijesti i osvještavanje novih generacija
- razumijevanje odnosa između ljudi i okoliša
- razvijanje kritičkog mišljenja
- stjecanje spoznaje o utjecaju ljudi na prirodu
- razvoj empatije prema ljudima, prema svim živim bićima i okolišu
- aktivno uključivanje u aktivnosti u vrtiću, zajednici
- prepoznavanje konkretnog ponašanja u zajednici.

U odnosu na druge djelatnike vrtića:

Ciljevi ovog kurikulumu su jačanje stavova i stručnih kompetencija osoblja za ekološki odgoj djece, integracija aktivnosti za ekološki odgoj u sve programe koje vrtić provodi.

Prioritet je educirati osoblje o nužnosti promjena kroz osobne, obrazovne i društvene aktivnosti u okolišu. Potrebno je pružiti jedinstvenu priliku odgojiteljima i djelatnicima vrtića, da stvore cjeloživotne navike koje imaju dugoročni učinak na društvo.

Potrebno je osvještavati djelatnike i ostale zaposlenike u vrtiću o važnosti zdrave prehrane, o važnosti i (mogućoj proizvodnji) zdravih i ekološki uzgojenih proizvoda.

U odnosu na roditelje:

Kurikulum ima za cilj uključivanje roditelja u neposredan odgojno –obrazovni proces. Načini uključivanja roditelja provode se putem informativnih aktivnosti, edukativnih programa (predavanja na temu ekologije, održivog razvoja, permakulture, noviteta u području ekologije), te raznih radionica.

Cilj je uključivanje roditelja u razne ekološke projekte te mijenjanje njihovih stavova i ponašanja.

7. Zadaće

Zadaće su usmjerene na edukativan program koji obuhvaća sve sudionike procesa i na program akcija koji proizlazi iz interesa djece, aktualnih potreba i situacijskih poticaja na razini vrtića.

- kod djece je zadaća razvijati nove sposobnosti, vještine i znanja te ih osposobiti da budu budući aktivni i osviješteni građani

- povećati razinu znanja, sposobnost i motiviranost predškolske djece za očuvanje i brigu za okoliš, kroz usvajanje novih spoznaja i vještina
- obrazovanje djece o biološkoj raznolikosti, njenoj važnosti, te ih poticati na pozitivno djelovanje
- razvijanje svijesti kod djece o odgovornoj prehrani, osposobiti i motivirati ih na stjecanje novih vještina te djelovanja u smjeru globalno odgovornog načina konzumiranja hrane.
- upućivati dijete kako može doprinijeti zaštiti vlastitog zdravlja: tjelesna aktivnost
- razvijati ekološku osviještenost, što znači, upoznavati ih s bližim okolišem te koju korist imamo od okoliša i prirode
- razvijati svijest o racionalnom raspolaganju prirodnim resursima.

8. Područja djelovanja - kompetencije

	Dijete	Razvija kompetencije
Dijete- priroda- okolina	Okolina i dijete	Razvija komunikativnost, suradništvo
	Međusobna razlikost: -raznolikost u prirodi; - među ljudima	Sposobnost opažanja, socijalne vještine
	Voli i čuva prirodu	Inicijativnost i poduzetnost; socijalne i građanske kompetencije;
	Dijete i zdravlje Zdrava hrana	Razvija komunikativnost, otvorenost
	Otpad nije smeće	razvija kompetencije učiti kako učiti, socijalne vještine,

	Dijete	Razvija kompetencije
Dobrobit za dijete	Odnos prema prirodi i životinjama	Razvija vještine poštovanja prema prirodi, razvija pozitivan odnos prema prirodi
	Odnos prema drugim ljudima	Razvija vještinu nenasilnog ponašanja prema drugima, rješava sukobe razgovorom

	Dijete	Razvija kompetencije
Aktivnosti i djelovanje	Pozitivno djeluje na prirodu i ljude	Prepoznaje dobronamjerna djelovanja prema ljudima i prirodi
	Aktivnosti u vrtiću i u lokalnoj zajednici	Razvija komunikaciju, praktične vještine, socijalne vještine, građanske kompetencije, učiti kako učiti

Vođeni Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj, ovaj Kurikulum za ekologiju i održivi razvoj temelji se na razvoju osnovnih kompetencija djece a to su:

- matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju
- učiti kako učiti
- socijalna i građanska kompetencija
- inicijativnost i poduzetnost
- digitalne kompetencije
- komunikacija na materinskom jeziku
- komunikacija na stranim jezicima
- kulturna svijest i izražavanje.

9. Ishodi učenja

	Ishodi učenja	Usvaja stavove
Dijete- priroda- okolina	<p>Imenuje članove svoje uže i šire obitelji</p> <p>Prepoznaje raznolikosti u prirodi i među ljudima</p> <p>Prepoznaje važnost očuvanja okoliša</p> <p>Prepoznaje uzajamnu važnost zdravog načina života i zdrave prehrane</p>	<p>Prepoznati važnost osoba uz koje se osjeća sigurno</p> <p>Prihvatanje raznolikosti</p> <p>Zna da je briga za prirodu važna za život ljudi, životinja i biljaka</p> <p>Usvaja stav o potrebi za odlaskom u prirodu, zdravim načinom prehrane,</p>

	Prepoznaje potrebu za sortiranjem i odvajanjem	važnost proizvodnje zdrave hrane Važnost odvajanja otpada
Dobrobit za dijete	Razlikuje dobre i loše odnose ljudi prema prirodi i životinjama Razlikuje dobre i loše odnose prema drugim ljudima	Prepoznaje razloge pozitivnog odnosa prema prirodi i njenoj zaštiti Shvaća važnost življenja u zajednici s drugim ljudima
Aktivnosti i djelovanje	Prepoznaje važnost aktivnosti na prirodu i ljude Zna koje se aktivnosti provode u vrtiću i lokalnoj zajednici	Pomaže i razumije druge i prirodu Prihvaća suradnju s lokalnom zajednicom u očuvanju okoliša

Znanja, vještine i stavovi stečeni provedbom aktivnosti omogućuju djetetu bolje razumijevanje svijeta koji ga okružuje, lakše snalaženje u novim situacijama u prirodnome i društvenome okruženju te donošenje odluka za osobnu dobrobit, dobrobit zajednice i prirode.

10. Profesionalni razvoj odgojitelja, stručnih djelatnika i ostalih djelatnika vrtića

Odgojno obrazovni djelatnici moraju biti svjesni da se koncept obrazovanja o okolišu neprestano mijenja, a ima za cilj transformaciju ljudskog ponašanja kako bi postigao održivi razvoj. Edukacijom odgojno obrazovnih i zdravstvenih djelatnika potiče se holistički način promišljanja, znanje, stavovi i ponašanja ključna za planiranje i implementaciju ekološkog odgoja u radu s djecom.

Odgojitelji igraju vitalnu ulogu u obrazovanju mlađih generacija i od ključne je važnosti da imaju odgovarajuću edukaciju, da nadahnu promjene.

Osoblje vrtića, odgojitelji, stručni suradnici i ostali djelatnici, kroz svoj profesionalni razvoj stječu odgovarajuća teorijska i praktična znanja, uvid u dobru europsku praksu, konkretne vještine te različite materijale za korištenje u odgojno-obrazovnom radu.

Da bi se postigao održivi razvoj, potrebno je promijeniti način razmišljanja i djelovanja, a takva promjena zahtjeva kvalitetno obrazovanje na svim razinama i u svim društvenim segmentima

Literatura

1. Anđić, D.; Lepičnik Vodopivec, J.; Uzelac, V. Djeca-odgoj i obrazovanje-održivi razvoj (2014)
2. Katalinić, D. (2008). Metodčki vidici prirodoslovlja u povezanosti s ekologijom u predškolskom odgoju za održivi razvoj. U V. Uzelac, L. Vujičić i Ž. Boneta (Ur.), Cjeloživotno učenje za održivi razvoj (str. 17-25). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci
3. Lepičnik Vodopivec, J. Prvi koraci u odgoju i obrazovanju za okoliš. Kraljevo: Alisa press (2007).
4. Lepičnik Vodopivec, J. (2013). Vidljivi i skriveni kurikulum odgoja i obrazovanja za održiv razvoj. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 19(74), 16-17.
5. Petrović-Sočo, B. Neke suvremene stručno-metodčke osnove ekološkog odgoja u predškolskoj ustanovi. U: Uzelac, V. (ur.) Ekologija-korak bliže djetetu. Rijeka, 2000.
6. Pramling Samuelsson, I., Kaga, Y. i Anđić, D. (2013). O konceptu održivog razvoja. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 19(74), 2-5.
7. Rabušicová, M. i Engdahl, I. (2012). Obrazovanje za održiv razvoj. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 18(67), 6-9.
8. Skopljak, E. (2015). Kompetencije odgajatelja za odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 20(77/78), 39-40.
9. Somerville, M. i Williams, C. (2015). Sustainability Education in Early Childhood: An Updated 7
10. Stojković, J., Katovčić, S. Odgoj i obrazovanje za okoliš. U: Uzelac, V., Vujičić, L. i Boneta, Ž. (ur.) Cjeloživotno učenje za održivi razvoj, Učiteljski fakultet u Rijeci, 2008.. UN (1992). Agenda 21. United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992. Preuzeto 7.10.2019.
11. Uzelac, V. (2013). Poticaj za razvoj osjetljivosti prema održivom razvoju. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 19(74), 6-9.
12. Uzelac, V., Lepičnik Vodopivec J. i Anđić D. (2014.) Djeca - odgoj i obrazovanje za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
13. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (Narodne novine, broj 63/08 i 90/10)
14. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZOS, 2014.)

15. Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.), Zagreb,
Glasnik Ministarstva prosvjete i šport

16. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, broj 10/97, 107/07,
94/13)